

Ярослав МАРІНЯК, Надія СТЕЦЬКО, Зоряна ПУШКАР

ГЕОПРОСТОРОВА СТРУКТУРА ПАЛОМНИЦЬКИХ МАРШРУТІВ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Визначено значення паломництва у регіоні в зв'язку з обставинами, що скалилися. Проаналізовано основні поняття властиві паломницькому туризму. Встановлено, що в області наявні всі передумови подальшого функціонування паломницької діяльності. Виділено три основних паломницьких районів у межах Тернопільської області. Подано детальну характеристику цих районів, виявлено наповнення паломницькими об'єктами на території. З'ясовано основні конфесійні центри. Основними методами були географічний, історичний, культурологічний аналіз, використовуючи широкий спектр матеріалів літературних джерел, відомчих установ, інформаційних матеріалів. Розроблені рекомендації щодо формувань обласних, регіональних, локальних конкретних паломницьких маршрутів.

Ключові слова: паломництво, геопросторова структура паломницьких маршрутів, паломницькі маршрути.

Постановка науково-практичної проблеми. Геопросторова структура паломницьких маршрутів різних територіальних рівнів (глобальний, міждержавний, національний, регіональний, локальний) зумовлена системою чинників різного рівня та порядку. Дія яких набуває важливості на певному етапі пізнання та розкривається у конкретних об'єктивних обставинах, одночасно опирається на наявні святині території. Паломництво як рух чітко пов'язане із його досвідом та сформованими давніми традиціями, які на жаль в Україні були перервані у атеїстичні часи. Наукові дослідження у цій царині носять міждисциплінарний характер. Власне мультиплікаційний зміст та наповнення цієї категорії є важливою справою суспільно географічної науки. Використання геопросторового підходу дає реальну можливість наявно побачити всі сакральні пам'ятки конкретного територіального зрізу так і їх поєднання з композиційними варіантами використання. Наповнення поняття потенціалу паломницького туризму його сутності та специфіки є важливою проблемою суспільно-географічних досліджень. Нове прочитання цієї категорії дає можливість більш представити її у інформаційному просторі держави. Завдяки багатій інформаційній базі паломницьких туристичних турів, які пропонуються туристичними підприємствами та паломницькими відділами єпархій основних конфесій Тернопільської області на глобальному, державному та регіональному рівнях дають можливість вивчити уподобання віруючих регіону. Власне вільне вираження свободи віросповідання дає можливість вибрати туристичні маршрути.

Актуальність і новизна дослідження. Географія паломництва у межах адміністративної області носить виключно праксеологічний характер. Тому поєднання накопиченої інформації про основні святині регіону та їх комп-

лексне залучення до паломницького туризму є головною метою цього дослідження. В центрі якого поставлено завдання з'ясувати можливі найбільш оптимальні розробки туристичних маршрутів та можливістю ознайомити широке коло вірян. Процес виявлення географічного потенціалу релігійного туризму пов'язаний в дослідженні з аналізом проблеми паломництва та прощі по святих місцях, які інтерпретуються як стала традиція українського народу. Релігійний паломницький туризм стимулює формування духовної культури особистості – культури спілкування, взаємодопомоги та взаємодії. Найважливішими результатами та новизною цього дослідження є:

- уточнена сучасна модель регіонального паломницького туризму, що базується на концепції «нового регіоналізму», яка враховує зміну регіональних детермінантів адміністративного устрою Тернопільської області;

- відзначено, що конфесійний устрій єпархій, особливо ПЦУ та інших вимагає адаптації до змін адміністративних, а не залишаючись на рівні колишніх адміністративних районів та сільських рад;

- з'ясувати як можливо мобілізувати наявний паломницький потенціал, що нефективно використовувався раніше у сфері релігійного туризму;

- розроблено рекомендації щодо паломництва до святинь на обласному, регіональному, локальному рівні.

Зв'язок теми статті з важливими науково-практичними завданнями. Стаття виконана згідно з планами науково-дослідницьких робіт кафедри географії України і туризму Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. В публікації розглядаються такі основні завдання: а) проаналізувати стан статистичних та інформаційних матеріалів, щодо кількості туристів та

паломників; б) визначити стан туристичного сектору в умовах війни; в) встановити можливості використання паломницького туризму Тернопільської області для відновлення фізичних та духовних сил; г) запропонувати нову модель геопросторової структури паломницьких маршрутів; д) дати якісну характеристику паломницьких районів області.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Питання вивчення географії релігій та сакрального туризму Тернопільської області знайшло своє відображення в працях українських вчених. Проблемам історико-культурних туристичних ресурсів цього регіону та стану збереження і використання Дударчук К.Д. [3]. Геопросторові особливості видового складу релігійного туризму в Тернопільській області досліджував Кузисин А.В. [7]. Проблеми географії релігій та сакрального туризму знайшли своє відображення у працях Божук Т.І. [1], Ковальчук А.С. та ін. [5], Любіцева О.О., Романчук С.П. [8]. Суспільно-географічні аспекти конфесійного простору території області вивчав Костащук І. [6]. Нові реалії паломницького туризму у регіоні розглянули у своїй статті Мариняк Я., Стецько Н. [13]. Позаяк коли триває агресія (війна) Росії проти України на теренах держави та області досить інтенсивно проходять зміни релігійної свідомості та навернення до правдивої історії українського церковного життя, проходять процеси духовного очищення свідомості вірян. Для укріплення багатовікових духовних традицій українського народу та зміцнення у вірі, необхідні паломницькі тури.

Основними методами дослідження були географічний, історичний, культурологічний аналіз, метод аналізу, синтезу, аналогії, наукової абстракції та дедукції на засадах застосування геокомплексного підходу. Використано широкий спектр матеріалів літературних джерел та відомчих установ, а також їх представлення у інформаційному просторі.

Викладення основного матеріалу.

Якщо прийняти постулат, що турист є ресурсом (грошовим), тоді основною місією територіальних громад є залучення його на свій розвиток, застосовуючи різні способи. Поєднання принципу туристичної привабливості, інфраструктури, гостинності з однієї сторони та залучення нових ресурсів (капіталовкладень) є передумовою перспективного планування. Отже, виникає питання стратегічного менеджменту у розвитку туризму.

В його основі є знання про кількість туристів, яка у свою чергу залежить від витрат домогосподарств на відпочинок. Зростання кіль-

кості туристів можна провести двома шляхами:

- збільшити дохід громадян;
- або створення якісно нових умов, щоб переманити туристів з інших місць.

Усі ці проблеми необхідно вирішувати при взаємодії місцевої влади та бізнесу. Звичайно туристи бувають різними, це залежить від спеціальних видів туризму.

Не вирішеною проблемою паломницького туризму, як і туризму є формування статистичної бази. Нині найбільш поширеними є два способи представлення даних статистики туризму. Детально описано у працях [9-14]. До 2020 р. статистика туризму зосереджена у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі країни, а з 04 грудня 2019 року у Міністерстві культури та інформаційної політики (створено Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ)) та Державної фіскальної служби (ДФС). Статистичні показники Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, певним чином доповнювались даними операторів мобільного зв'язку. Цей метод вперше був апробований на прикладі м. Львова, а надалі здійснення моніторингу активності в Україні та її регіонів. Другий спосіб це – дані ДФС, які використовуються ДАРТом в Україні і публікуються.

Отже, наявність актуальних та достовірних даних про стан туристичного ринку Тернопільської області немає. Це у свою чергу не дає можливості визначити його основних гравців, спотворює реальну картину стану туристичного бізнесу, і не реально провести оцінку ситуації та визначити пріоритети стратегічного менеджменту. Зрозуміло, що у період війни важко говорити про залучення інвестицій. Однак постає питання мінімального існування туристичних підприємств, що працюють на внутрішньому ринку, але і перевізників, організаторів подій.

Звичайно, частина інформації про надавачів послуг збирається та опрацьовується відповідними установами Тернопільської обласної військової адміністрації (ТОВА), управлінням стратегічного розвитку міста Тернополя (відділ міжнародного співробітництва і туризму) Тернопільської міської ради, окремі форми звітності знаходяться в обласному управлінні статистики, однак у зв'язку зі змінами ведення статистики в Україні, втрачається традиційний масив даних. Все це створює серйозні перепони ґрунтового аналізу та синтезу діяльності туристичного сектору регіону. Цілком ідеально було б мати певний набір таких показників, а саме:

- кількість прибуттів туристів та їх ночівель упродовж року у розрізі регіонів країни,

мети перебування (бізнес, відпочинок);
 - витрати туристів;
 - середня тривалість перебування туристів у місцях перебування;
 - соціально-економічні характеристики типового туриста (вік, стать, сімейний стан, освіта, рівень доходів) та його купівельна поведінка

(де зупиняється, яким транспортом добивається, з ким подорожує, як проводить час під час подорожі та ін.);
 - туристичний збір та інші податкові надходження від туризму;
 - коефіцієнт завантаженості готелів.

-Таблиця 1

Моніторинг баз даних залучених до туристичної діяльності у регіоні

Бази даних	Моніторинг
закладів розміщення, надавачів туристичних послуг, закладів харчування, закладів культури, підприємств прямо чи опосередковано задіяних у туристичній галузі	веб-сторінки цих закладів та підприємств
туристичних пропозицій Тернопільської області	веб-сторінки адміністрацій, туроператорів, турагенств
Календар подій, що відбуваються у області (культурних, наукових, ділових)	веб-сторінки адміністрацій, туроператорів, турагенств, єпархіальних управлінь
туроператорів з цільових ринків	веб-сторінки туроператорів
представників ЗМІ та блогерів, що спеціалізуються на тематиці паломницького туризму	веб-сторінки відповідних представників

Моніторинг про відвідування офіційної туристичної інформації у соціальних мережах. Чітко визначити: кількість відвідувачів та географію їх походження. Просити заклади розміщення, щоб вони надавали розширену інформацію про кількість туристів. Свою роль у постачанні статистичних даних повинні виконувати туристично-інформаційні центри.

Результати таких досліджень із залучених вище зазначених партнерів необхідно опублікувати у вигляді презентацій або довідників та інше. Окремо слід наголосити на наявну базу даних, інформацію наявну в органах місцевого самоврядування. Невимушена співпраця тур-

операторів, турагенств (можливо анонімно) дало б більш менш об'єктивну інформацію про туристичну діяльність.

Звичайно туристи бувають різними, що залежить від видів туризму. Знати справжню кількість туристів є проблемою досить специфічною.

Користуючись даними цих специфічних способів про кількість туристів у Тернопільській області впродовж 2015-2021 рр. побудовано рис. 1.

До 2022 р. туристичні потоки, впродовж 2015-2021 рр. мали тренд постійного зростання.

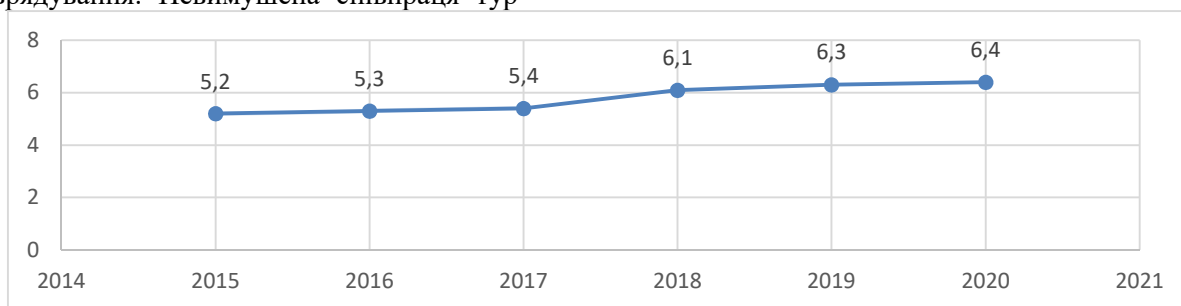

Рис. 1. Туристичні потоки у Тернопільській області у 2015-2021 рр., млн. осіб [2]

Перед паломницьким туризмом виникли нові виклики пов'язані із агресією (війною) росії проти України, що призвело до появи ще більшого бажання віруючих до спільної молитви за воїнів, за успішність бойових дій, а також духовного самоочищення та стати справжнім християнином, а не лише практикуючим віруючим. Духовне очищення та зміцнення у вірі є головним поштовхом до паломництва. У процесі паломництва у вірян формується особливе

ставлення до святих місць, які відомі своїми чудесами та релігійними подіями. Власне через паломництво, людина глибше поринає у свою духовну сутність. Пізнання своїх духовних коренів дає можливість індивідууму досягти гармонійного єднання із довкіллям. Під час проходження паломництва проходить не лише обмін крос культурними цінностями, але і духовне поєднання зі традиціями українського народу та світовою культурною спадщиною.

Полігоном для випробування задекларованих вище позицій проходить у межах конкретного регіону, де склалися свої специфічні особливості сакральних місць під впливом багатьох чинників. Такими специфічними чинниками у суспільній географії є:

1. Суспільно-географічне положення.
2. Природно-паломницький потенціал.
3. Наявний історико-культурний потенціал.
4. Етнічно-культурний потенціал (культурний ландшафт)
5. Культурно-мистецький потенціал.
6. Основні види культурно-мистецької діяльності.
7. Ментально-світоглядні особливості континууму регіону.

Для багатьох віруючих щорічні паломництва до святих місць є духовною потребою на шляху їхнього зростання та самовдосконалення. Хто побував хоч би раз у паломницькому маршруті у того як правило виникає потреба повторити цей духовний подвиг за покликом Всевишнього. Власне присутність потужних імпульсів у особистості до самовдосконалення та самореалізації у духовному житті. Паломницький туризм – подорожі до святих місць формують складну систему поглядів світобачення у призмі якої визріває вище пізнання укладу світобачення та взаєморозуміння толерантності міжрелігійної та міжконфесійної. Таким чином, кожен паломник через вище духовне пізнання має змогу бути причетним до основної парадигми сучасного релігійного світу ойкуменізму.

Створення нових паломницьких і релігійно-пізнавальних маршрутів є основним завданням наук у галуззі туризмології (суспільна географія, географія релігій, релігійний та сакральний туризм та інші). Завдяки спільних зусиль, а інколи у творчому поєднанні з науковцями та представниками конфесій, можливе подальше праксеологічне втілення цих напрацювань.

У літературі досить детально розглянуто основні проблеми географії релігії та паломництва у Тернопільській області [6,7].

У попередніх публікаціях [13] уже зазначено, що у Тернопільській області зосереджено понад 73 об'єкти паломництва, які належать УГКЦ, РКЦ, ПЦУ та УПЦ МП. Паломницькі прощі та відпусти здійснюють лише до найвідоміших святинь, тоді як інші залишаються поза увагою. Найбільш поширеними і систематичними є організовані прощі та відпусти, які відбуваються лише до 20 святинь.

Перелічимо ці основні паломницькі об'єк-

ти, які за моніторингом інформаційних джерел є найбільш відвідувані.

Головними *Чудотворними іконами* в Тернопільській області, де проходять систематичні масові прощі є:

1. Почаївська чудотворна ікона Божої Матері знаходиться в Успенському соборі Свято-Успенської Почаївської Лаври в м. Почаїв Кременецького району;
2. Зарваницька чудотворна ікона Божої Матері знаходиться в парафіяльній церкві Святої Трійці с. Зарваниця Золотниківської ТГ Тернопільського району;
3. Язлівецька чудотворна фігура Божої Матері (копія) знаходиться в монастирі сестер Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії в с. Язлівець Бучацької МТГ, Чортківського району [13].

Інші Чудотворні ікони на території області залучені лише для комплексних туристичних маршрутів як сакральні об'єкти:

На території Тернопільської області розташовано 7 великих *духовних центрів*. Серед яких головними є:

1. Свято-Успенська Почаївська Лавра – ставропігійний чоловічий монастир Української Православної Церкви, знаходиться м. Почаїв Кременецького району;
2. Марійський духовний центр Зарваницької Матері Божої – Української Греко-Католицької Церкви, який знаходиться в с. Зарваниця Золотниківської ТГ Тернопільського району [13,21].

В останні роки, кількісно зменшилося духовних прощ до духовних центрів:

1. Жіночий монастир Згромадження сестер Непорочного зачаття Пресвятої Діви Марії Римсько-Католицької Церкви, який знаходиться в селі Колодіївка Скалатської МТГ Тернопільського району;
2. Чоловічий монастир святого Теодора Студита Української Греко-Католицької церкви, який знаходиться в с. Колодіївка Скалатської МТГ Тернопільського району.

Власне у чоловічому монастирі с. Колодіївка тривалий час проходили молитви на оздоровлення терміном раз на місяць.

До інших духовних центрів прокладені комплексні паломницькі маршрути, а також щорічні прощі. Так для прикладу, проща у Чоловічий монастир святого Івана Хрестителя провінції Найсвятішого Спасителя чину святого Василя Великого Української Греко-Католицької Церкви, який знаходиться в селі Краснопуца Бережанської МТГ Тернопільського району проходить 7 липня щорічно.

Серед давніх культових споруд у Терно-

пільській області найбільш відвідуваною є Церква Івана Богослова 1700 р., с. Скорики Скориківська сільська громада Тернопільського району.

Місця перебування відлюдників та джерела із цілющою водою як сакральні об'єкти часто поєднуються, тому найбільш відвідуваними є :

1. Місця перебування відлюдників:

- біля сіл Рукомиш Бучацької МТГ; Монастирок Більче-Золотецької СТГ; Нирків (Червоногород) Товстенської СТГ Чортківського району;

- в урочищі «Божа Гора» біля с. Великі Бережці Кременецького району живуть в печері біля цілющого джерела.

2. Джерела із цілющою водою:

в Свято-Успенському соборі Почаївської Лаври знаходиться джерело, яке витікає з-під відбитку стопи Божої Матері;

джерело, яке знаходиться на території духовного комплексу Зарваницької Божої Матері;

джерело, яке знаходиться в урочищі «Божа Гора» біля села Великі Бережці Кременецького району;

с. Острів Тернопільського району;

с. Рукомиш Чортківського району;

Джерело «Святої Анни» знаходиться біля с. Лішня Кременецького району (с. Онишківці Рівненської області) [13].

Меморіальний комплекс в родинній садибі Патріарха УГКЦ Йосифа Сліпого, с. Зазд-

рість Тернопільського району входить також до відвідуваних туристично-паломницьких маршрутів [13].

Існують різноманітні класифікації паломницьких маршрутів. Для нашого полігону досліджень важливими є маршрути внутрішні, тобто у межах області, регіону та локальні. Обласні маршрути пролягають через дестинації, місця головних Чудотворних ікон в Тернопільській області, де проходять систематичні масові проці. Регіональні маршрути можуть охоплювати територію одного адміністративного району, з відвідуванням найголовніших релігійно-паломницьких об'єктів. Локальний маршрут проходять у межах невеликої за обсягом території з відвідуванням локальних за значенням об'єктів, переважно у межах конкретних територіальних громад області.

Геопросторова структура паломницьких маршрутів у Тернопільській області має свою організацію. Ще у 1997 р. проф. Ольга Заставецька [4] розробила соціально-економічне районування Тернопільської області, яке певним чином співпадає із межами нинішніх адміністративних районів. Найвні відмінності не будемо вивчати у цій публікації.

У межах Тернопільської області чітко простежуються 3 паломницькі райони, а саме Північний, Центральний, Південний. Кількість сакральних паломницьких об'єктів, які зосереджені у паломницьких районах Тернопільської області у % показано на рис. 2.

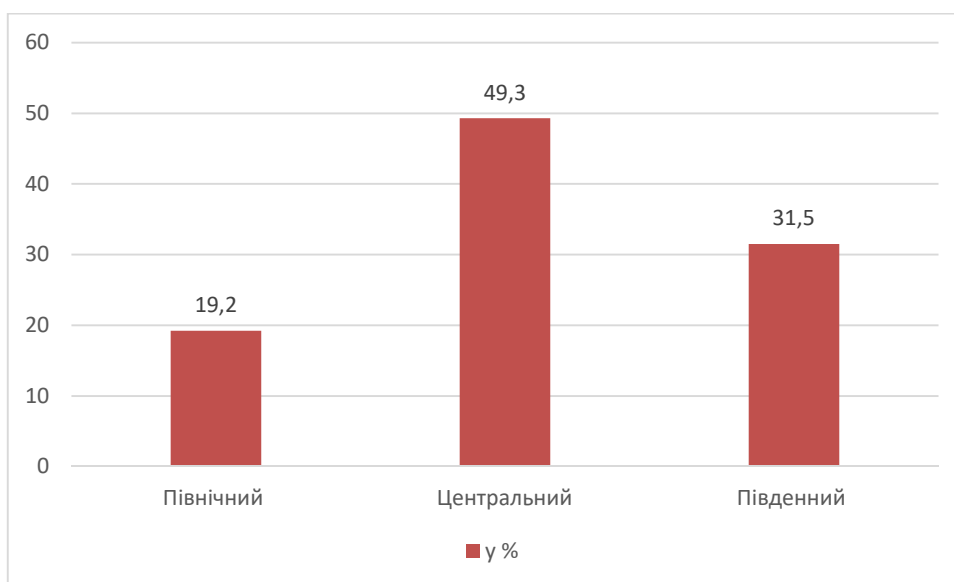

Рис. 2. Кількість сакральних паломницьких об'єктів зосереджених у паломницьких районах Тернопільської області у %.

Північний район маршрути, якого пролягають територією Кременецького адміністративного району. Він охоплює районний центр та 14 об'єктів паломництва з яких лише п'ять па-

м'яток є найбільш відвідуваними (м. Почаїв, смт. Вишнівець, с. Малі Загайці, с. Старий Почаїв, с. Великі Бережці, с. Лішня). Загальна кількість сакральних об'єктів паломництва

становить 19,2% від показника у Тернопільській області. Однак за значенням напевно є паритетними із іншими регіонами.

Центральним об'єктом паломництва тут є м. Почаїв, яке має добре розвинене транспортне сполучення з містами Кременець та Тернопіль. Важливим є те, що всі сакральні об'єкти на цьому маршруті розташовані недалеко одне від одного. Тут знаходиться Почаївська чудотворна ікона Божої Матері в Успенському соборі Свято-Успенської Почаївської Лаври. Великі духовні центри Свято-Успенська Почаївська Лавра – ставропігійний чоловічий монастир, Свято-Духівський Скит-чоловіків монастир Української Православної Церкви.

У м. Кременець знаходиться Кременецька чудотворна ікона Божої Матері «Всім скорботним в радість» – знаходиться в Свято-Богоявленському жіночому монастирі (одночасно монастир є великим духовним центром).

Найдавніші культові споруди, а саме кам'яні є у смт. Вишнівець Церква Воскресіння Христового-збудована в 1530р., с. Малі Загайці Церква святого Іоанна Милостивого, 1623р.; дерев'яна і с. Старий Почаїв Церква святої Покрови 1643р..

Місця перебування відлюдників як сакральної пам'ятки зафіксовано в урочищі «Божа Гора» біля с. Великі Бережці - живуть в печері біля цілющого джерела.

Джерела із цілющою водою знаходяться:

1. в Свято-Успенському соборі Почаївської Лаври знаходиться джерело, яке витікає з під відбитку стопи Божої Матері.

2. в урочищі «Божа Гора» біля с. Великі Бережці.

3. Джерело «Святої Анни» біля с. Лішня Кременецького району (с. Онишківці Рівненської області).

Місцезнаходження мощів святих у Північному районі:

1. Преподобного Іова Почаївського – у Печерній церкві Свято-Успенської Почаївської Лаври

2. Преподобного Амфілохія-ченця-зілителя, в Печерній церкві біля «мощів» Іова Почаївського

При формуванні обласних маршрутів слід мати на увазі, що загальна протяжність маршрутів буде становити у Північному районі див. табл. 2.

Таблиця 2

Протяжність обласних паломницьких маршрутів у Північному районі

Протяжність	Відстань у км
Почаїв – Заліщики (на південь)	194
Почаїв – Бережани (на захід)	103
Почаїв – Підволочиськ (на схід)	108

При формуванні регіональних маршрутів максимальна відстань буде становити до 70 км, а для локальних до 40 км.

При виділенні цього району незважаючи на велику кількість сакральних об'єктів (14, що становить 19,2 % від усіх у області) немає жодного центру єпархіальних конфесій.

Центральний район маршрути, якого пролягають територією Тернопільського адміністративного району. Він охоплює обласний та одночасно районний центр та 36 об'єктів паломництва, з яких лише 11 є найбільш відвідуваними, які розташовані у (с. Зарваниця, м. Тернопіль, с. Колодіївка, с. Краснопуца, с. Скорики, с. Заздрість).

Центральним об'єктом паломництва тут є с. Зарваниця, яке має добре розвинене транспортне сполучення з містами області. Важливим є те, що тут є Зарваницька чудотворна ікона Божої Матері знаходиться в парафіяльній церкві Святої Трійці та духовний центр Зарваницької Матері Божої –Української Греко-Католицької Церкви.

Інші Чудотворні ікони на території району залучені лише для комплексних туристич-

них маршрутів як сакральні об'єкти:

1. Тернопільська чудотворна ікона Божої Матері знаходиться в церкві Різдва Христового (м. Тернополя).

2. Тербовлянська чудотворна ікона Божої Матері – оригінал знаходиться в соборі святого Юра у м. Львові, але є дві освячені копії, які знаходяться в Катедральному соборі Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці по вул. Сагайдачного,14 в м. Тернополі, та у парафіяльній церкві святого Миколая Чудотворця м. Тербовля.

3. Буцнівська чудотворна ікона Божої Матері знаходиться в парафіяльній церкві Непорочного зачаття Пречистої Діви Марії в с. Буцнів Великоберезовецької СТГ.

4. Решнівська чудотворна ікона Божої Матері «Радість сумуючих» – знаходиться в парафіяльній церкві Преображення Господнього в с. Решнів Збараської МТГ.

5. Бережанська чудотворна ікона Божої Матері-знаходиться в соборі святої Трійці м. Бережани.

6. Черніхівська чудотворна ікона Божої Матері знаходиться в парафіяльній церкві

Пречистої Матері Божої с. Чернихів, Тернопільської МТГ.

Великими духовними центрами є:

1. Чоловічий монастир святого Івана Хрестителя провінції Найсвятішого Спасителя чину святого Василя Великого Української Греко-Католицької Церкви с. Краснопуща, Бережанської МТГ.

2. Жіночий монастир Згромадження сестер Непорочного зачаття Пресвятої Діви Марії Римсько-Католицької Церкви с. Колодіївка Складської МТГ.

3. Чоловічий монастир святого Теодора Студита Української Греко-Католицької церкви с. Колодіївка Складської МТГ.

Найдавніші культові споруди, а саме кам'яні: є у м. Тернопіль Церква Воздвиження Чесного Хреста-збудована в XVI- XVII ст., Церква Різдва Христового-збудована у 1602-1608 рр.; м. Бережани Костел святих апостолів Петра і Павла збудований у 1620 р.; дерев'яні: м. Бережани Церква святого Миколая - 1691р., с. Урмань Церква святих апостолів Петра і Павла 1688р., с. Конюхи Церква святого Успіння, 1700р., с. Скорики Церква Івана Богослова 1700р., м. Підгайці Спасо-Преображенська церква 1772р., с. Шумляни Церква святих Бориса і Гліба, 1772р..

У *Римо-Католицькій церкві* до національних святинь використовують термін санктурій (від латинського «sanctus» – «святий»), який використовують для опису святих місць; часто санктурій ототожнюють із храмом чи будівлею, спорудженою на місці, що вважається священним.

У Римсько-Католицькій Церкві санктурій – це простір, що вважається святим місцем, у якому Бог надприродним чином дарує благодать. Зазвичай санктурії пов'язані з чудесами, які Господь учинив для Свого люду. Саме тому вони стають популярними місцями паломництва, куди вірні прибувають, щоб особливо близького спілкуватися з Богом.

Санктурієм керує хранитель (насто-

ятель), обов'язки якого полягають у піклуванні про паломників, наданні їм вільного доступу до богослужінь і церковних таїнств. Хранитель також виконує адміністративні функції, збираючи і зберігаючи документацію та вотивні дари.

Всеукраїнський Санктурій Святого Христа (з 2005 р.) Львівська архідієцезія знаходиться у с. Полупанівка, Скаладської МТГ. Після відновлення української незалежності кафедра архієпископа повернулася у Львів і відбувся обмін дієцезіальними територіями. 16 січня 1991 року Йоан Павло II відновив діяльність Львівської архідієцезії до якої входить і Тернопільська область.

Місця перебування відлюдників як сакральної пам'ятки зафіксовано у «Пуща відлюдника», яка знаходиться на території заповідника «Медобори».

Джерела із цілющою водою знаходяться: на території духовного комплексу Зарваницької Божої Матері; за селом Колодіївка Складської МТГ опікуються монахи-студити; с. Острів Великоберезовецької СТГ; біля с. Ступки Байковецької СТГ; в с. Смиківці Великобірківської СТГ; в с. Лучка Великоберезовецької СТГ; в с. Дубівці Байковецької СТГ; за с. Красівка Великогаївської СТГ Тернопільського району; с. Озерна; с. Будилів Козівської СТГ.

Місцезнаходження мощів святих у Центральному районі: частина мощів Іоанна Хрестителя - в Троїцькому соборі, який знаходиться у м. Бережани.

У регіоні діє Меморіальний комплекс в родинній садибі Патріарха УГКЦ Йосифа Сліпого, с. Заздрість. Тернопільська земля зростила для УГКЦ Блаженнішого Патріарха Йосифа Сліпого, Владику мученика Григорія Хомишина, Владику Никиту Будку і багатьох інших достойників у винограднику Христовому.

При формуванні обласних маршрутів слід мати на увазі, що загальна протяжність маршрутів буде становити у Центральному районі див. табл. 3.

Таблиця 3

Протяжність обласних паломницьких маршрутів у Центральному районі

Протяжність	Відстань у км
Зарваниця – Кременець (на північ)	129
Зарваниця – Заліщики (на південь)	91
Зарваниця – Бережани (на захід)	57
Зарваниця – Підволочиськ (на схід)	107

При формуванні регіональних маршрутів максимальна відстань буде становити до 130 км, а для локальних до 50 км.

У цьому районі є найбільша кількість сакральних об'єктів (36, що становить 49,3 % від

усіх у області) діють центри єпархіальних конфесій. У Тернополі це передусім собор Різдва Христового (центр Тернопільсько-Бучацької єпархії ПЦУ), собор Святих Рівноапостольських Костянтина та Єлени (центр Тернопіль--

ської єпархії ПЦУ); собор Віри, Надії, Любові і матерії їх Софії (центр Тернопільської єпархії УПЦ (МП)); собор Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці (центр Тернопільсько-Зборівська митрополія, до складу якої входить Тернопільсько-Зборівська архієпархія) тощо.

Коротко зупинимося на питаннях географічного поширення цих основних конфесій у Тернопільській області.

Релігійна структура ПЦУ є складною, позаяк успадкувала складні процеси, що проходили у процесі її встановлення. Самостійність проголошення 6 січня 2019 фактично зафіксувала територіальний устрій УПЦ КП та Української автокефальної православної церкви. У сучасній ПЦУ діють такі єпархії Тернопільсько-Теребовлянська єпархія; Тернопільсько-Бучацька єпархія; Тернопільська єпархія. Географічні межі є заплутаними та часто незрозумілими, а також не співпадають з адміністративним устроєм (районами, громадами), та виділеними паломницькими районами. За орієнтацію беремо лише знаходження єпархіального центру та кафедрального собору.

Тернопільсько-Бучацька єпархія ПЦУ з центром м. Тернопіль. Кафедральний собор Різдва Христового. Парафій 169. Деканати єпархії: м. Тернополя та району, Підволочиський, Заліщицький, Козівський, Бучацький, Зборівський, Гусятинський, Чортківський, Борщівський, Монастирський, Лановецький, Шумський, Теребовлянський [16].

Тернопільська єпархія ПЦУ з центром м. Тернопіль. Кафедральний собор Святих Рівноапостольських Костянтина та Єлени (будується). Благодійні 21. Парафій 169. Деканати єпархії: м. Тернополя та району, Підволочиський, Заліщицький, Козівський, Бучацький, Зборівський, Гусятинський, Чортківський, Борщівський, Монастирський, Лановецький, Шумський, Теребовлянський. Покровський храм Свято-Троїцького духовного центру. Монастирів 3. Свято-Миколаївський чоловічий монастир: с. Зозулинці та Спасо-Вознесенський чоловічий монастир: с. Монастирок Чортківського району; Чоловічий монастир преподобного Амфілохія Почаївського в с. Мала Іловиця та Чоловічий Свято-Юрійівський монастир на хуторі Вірля Кременецький район. Благодійні: м. Тернополя, Бережанське, Борщівське, Бучацьке, Вишнівецьке, Гусятинське, Заліщицьке, Збаразьке, Збаразьке (друге), Зборівське, Кременецьке, Кременецьке (друге), Лановецьке, Підволочиське, Підгаєцьке, Скалатське, Теребовлянське, Тернопільське, Хоростківське, Чортківське, Шумське [17].

Тернопільська єпархія УПЦ (МП) з

центром м. Тернопіль. Кафедральний собор Віри, Надії, Любові і матерії їх Софії (2007). Ділиться на 4 благочиння (деканатів): Вишневецьке, Кременецьке, Лановецьке, Шумське. Всіх парафій 61, однак проходять процеси переходу до ПЦУ. На території єпархії діє ставропігійна Успенська Почаївська лавра і два монастирі єпархіального підпорядкування: Богоявленський жіночий монастир та Загаєцький чоловічий монастир святого Івана Милостивого [18].

Тернопільсько-Зборівська митрополія, до складу якої входять:

1. Тернопільсько-Зборівська архієпархія;
2. Бучацька єпархія;
3. Кам'янець-Подільська єпархія (у межах Хмельницької області).

Тернопільсько-Зборівська архієпархія. Архикафедральним храмом є собор Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці у м. Тернополі (центр). Також стрімко розвивається Марійський духовний центр у с. Зарваниця, який має не тільки всецерковне значення для Української Греко-Католицької Церкви, але й світове. Вона охоплює частину Тернопільської області, а саме Бережанський, Збаразький, Зборівський, Козівський, Кременецький, Лановецький, Підволочиський, Теребовлянський (частково), Тернопільський, Шумський колишні адміністративні райони. Налічує 263 парафії, що об'єднані у 16 деканатів (протопресвітеріатів): Бережанський; Великоберезовицький; Великобірківський; Великоглибочанський; Залозецький; Зарваницький; Збаразький; Зборівський; Козівський; Козлівський; Микулинський; Озернянський; Підволочиський; Теребовлянський; м. Тернополя - Центральний; м. Тернополя – Східний [19].

Діють монастирі отців-студитів, Чини редemptористів, василіян та францисканців східного обряду. Також є жіночі Згромадження Сестер Службниць, сестер Пресвятої Родина, сестер Милосердя св. Вінкентія, а також сестер василіянок.

Південний район маршрути, якого пролягають територією Чортківського адміністративного району. Він охоплює районний центр та 23 об'єкти паломництва, з яких лише 3 є найбільш відвідуваними, які розташовані у (с. Язлівець, с. Улашківці, с. Савелівка).

Центральним об'єктом паломництва тут є с. Язлівецька чудотворна фігура Божої Матері (копія) знаходиться в монастирі сестер Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії в с. Язлівець Бучацької МТГ.

Інші Чудотворні ікони на території області залучені лише для комплексних туристичних маршрутів як сакральні об'єкти: Улашківська

чудотворна ікона Божої Матері знаходиться в монастирі Різдва Божої Матері отців-василіан в с. Улашківці Нагірянської СТГ; Савелівська чудотворна ікона Божої Матері знаходиться в парафіяльній церкві святого Івана Хрестителя с. Савелівна, Монастирської МТГ.

Найдавніші культові споруди, а саме дерев'яні: с. Висічка Церква святого Миколая 1763 р.; с. Іване-Пусте Церква Івана Богослова 1775 р. с. Сапогів Церква святого Миколая 1777 р.; с. Козина Церква святої Параскеви збудована в XVII ст.; с. Копичинці Церква Воздвиження Чесного Хреста 1630р.; с. Крогулець Церква святої Параскеви – збудована в XVIII ст.; м. Чортків Церква святого Успіння, 1635р. та Церква Вознесіння Христового, 1717р..

Всеукраїнський Санктуарій Блаженної Марцеліни Даровської (з 1999 р.) знаходиться у с. Язлівець та Санктуарій Салютинської Матері Божої у м. Чортків Львівська архідієцезії.

Місця перебування відлюдників як сакральної пам'ятки зафіксовано у біля с. Рукомиш Бучацької МТГ - живуть в скелях; біля с. Мо-

настирок Більче-Золотецької СТГ – живуть у печерному храмі

Періодично живуть «відлюдники» в печерах Дністровського каньйону біля сіл Устя Мельниці-Подільська СТГ; Печорна Заліщицької МТГ; Синьків Заліщицької МТГ; Дзвенигород Мельниці-Подільська СТГ; Нирків (Червоногород) Товстенської СТГ.

Джерела із цілющою водою знаходяться: джерело, яке знаходиться на території с. Рукомиш Бучацької МТГ; Джерело «Святого Яна» біля монастиря отців василіан с. Улашківці Нагірянської СТГ.

Місцезнаходження мощів святих у Південному районі: частина мощів Блаженної Марцеліни Даровської – засновниці та настоятельки монастиря сестер Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії в с. Язлівець.

При формуванні обласних маршрутів слід мати на увазі, що загальна протяжність маршрутів буде становити у Південному районі див. табл. 4.

Таблиця 4

Протяжність обласних паломницьких маршрутів у Південному районі

Протяжність	Відстань у км
Чортків – Кременець (на північ)	141
Чортків – Заліщики (на південь)	40
Чортків – Бережани (на захід)	105
Чортків – Підволочиськ (на схід)	115

При формуванні регіональних маршрутів максимальна відстань буде становити понад 140 км, а для локальних до 40 км.

У цьому районі є велика кількість сакральних об'єктів (23, що становить 31,5 % від усіх у області) діють центри єпархіальних конфесій.

Тернопільсько-Теребовлянська єпархія ПЦУ з центром у м. Чортків. Кафедральний собор Святої Покрови. Парафій 33. Деканати єпархії: Тернопільський, Чортківський, Бучацький, Гусятинський, Теребовлянський [15].

Бучацька єпархія греко-католицька, яка входить до складу Тернопільсько-Зборівської митрополії. Катедральним храмом Бучацької єпархії є собор верховних апостолів Петра і Павла у м. Чорткові. Також в єпархії є прокатедральний храм Благовіщення Пресвятої Богородиці у м. Бучачі.

Єпархія охоплює південну частину Тернопільської області, а саме Бучацький, Чортківський, Монастирський, Гусятинський, Борщівський, Заліщицький та Підгаєцький райони. Об'єднує 314 парафіяльних громад, що відтак є розділеними на 14 деканатів: деканат м. Чорткова, Борщівський, Бучацький, Гримайлівсь-

кий, Гусятинський, Копичинецький, Заліщицький, Золотопотіцький, Коропецький, Мельниці-Подільський, Монастирський, Підгаєцький, Пробіжнянський, Товстенський.

Щодо богопосвячених осіб, то на теренах Бучацької єпархії діє 5 монастирів (3 чоловічі - Бучацький, Чортківський та Улашківський монастирі Чину святого Василя Великого і 2 жіночі монастирі Покрови Пресвятої Богородиці Сестер Службниць Непорочної Діви Марії м. Заліщики; Згромадження Сестер Пресвятої Родина м. Чортків.

Створення нових паломницьких і релігійно-пізнавальних маршрутів.

Туристичні фірми почали пропонувати паломницькі маршрути, а при монастирях і храмах відповідно відкривалися паломницькі центри. Паломницькі організації будують свої тури таким чином, щоб краще познайомити людей з духовно-релігійною і культурною спадщиною окремих об'єктів [13].

Розроблення нових та поліпшення наявних паломницьких маршрутів є важливим завданням не тільки для географів, а й для самих представників конфесій. Наявність значної релігійної спадщини у Тернопільській передбачає

реальні можливості її використання.

З урахуванням цього, необхідно забезпечити привабливість паломницького туризму в області за рахунок формування кластерів. Завданням яких було б:

- створення об'єктів інфраструктури;
- підвищення якості туристичних послуг

та потенціалу туристичної сфери в сільській місцевості, власне і зосередження об'єктів паломницького туризму [13].

Моніторинг пропонувананих туристичних маршрутів туристичними підприємствами та посередництвом релігійними організаціями популярними є:

I. Паломницькі тури міжнародні:

1. Паломництво в Меджугор'є + Будапешт. Паломницький тур в Меджугор'є (Боснія та Герцеговина) до місця сучасних об'явлень Матері Божої. Крім паломницької програми в Меджугор'ї, є ще Будапешт. Паломництво відбувається під духовною опікою священослужителя УГКЦ.

2. Різдвяна (Пасха) Італія – святкуємо Різдво Христове або Пасху в Ватикані. Паломництво у Ватикан пропонується упродовж року. Паломництво відбувається під духовною опікою священослужителя УГКЦ.

3. Паломництва до Ізраїлю пропонується тури як православними так греко-католицькими конфесіями: Весь Ізраїль за шість днів. Виліт з Кракова*(трансфер зі Львова*). Паломництво до Святої Землі. Паломництво до Святої Землі(гр.-кат.). Свята Земля(прав.гр.). Стежками Старого і Нового Завітів упродовж року.

II. Паломницькі тури в області:

1. Великодні пацьорки за маршрутом 1 день Тернопіль – Микулинці – Струсів – Зарваниця – Рукомиш – Бучач – Підзамочок – Тернопіль. Опис туру. На Вас чекає Зарваниця – Український Єрусалим – дивовижна місцевість, створена природою, сповнена потужною енергетикою молитов монахів, паломників. Тут чудотворна вода, що загоює тілесні та духовні рани.

Маєте чудову нагоду побачити унікальну архітектурну пам'ятку, що знаходиться в селі Рукомиш на фоні неймовірного скельного нагромодження з кришталевим гомінливим джерелом. Краса, яка не зрівняється ні з чим.

2. Всеукраїнська проща на Тернопільщину «Слідами Патріархів» за маршрутом Завалів-Заздрість-Зарваниця.

3. Паломницькі тури до Почаєва.

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. У результаті дослідження встановлено, що у Тернопільській

області є всі можливості для формування паломницьких потоків, адже тут зосереджені відпускові місця світового, національного, регіонального та локального значення, які дозволяють розширити паломницьку діяльність. Все це сприяє формуванню паломницької інфраструктури. Тут зосереджено понад 73 об'єкти паломництва, які належать УГКЦ, РКЦ, ПЦУ та УПЦ МП. Паломницькі прощі та відпусти здійснюються лише до найвідоміших святинь, тоді як інші залишаються поза увагою. Найбільш поширеними до систематичними є організовані прощі та відпусти відбуваються лише до 20 святинь. Звісно, що із усіх об'єктів паломництва розвинену паломницьку інфраструктуру мають сакральних об'єктів, які розташовані в обласному центрі, трьох районних центрах. Традиційними центрами тяжіння для християн-паломників у Тернопільській є м. Почаїв, с. Зарваниця, м. Тернопіль, м. Кременець, м. Бережани.

Виділення геопросторова структура паломницьких маршрутів та її детальна характеристика свідчить проте, що відбувається певне запізнення реагування як державних так і церковних структур, які не враховують зміну регіональних детермінантів економічного зростання. Це відбувається на основі мобілізації паломницького потенціалу, що не використовується раціонально. Не синхронізований устрій конфесійний та адміністративний рано чи пізно створюють умови не раціонального інклюзивного розвитку території.

Функціонування паломницьких туристичних потоків повинно спиратися на принципи, які дають можливість до залучення інклюзивного розвитку та інклюзивності об'єкта (регіон, поселення). Це дало б можливість реалізувати засадничі традиційні завдання регіональної політики – подолання депресивного стану територій, забезпечення територіальної єдності. Інклюзивне зростання передбачає ріст усіх секторів економіки та зниження соціальної напруженості. Залучення місцевого потенціалу до національного є головним поштовхом економіки. Прискорений розвиток секторів економічної діяльності у регіонах є головним напрямом суспільно-географічних досліджень у постіндустріальному, інформаційному суспільстві. Найкраще ці теоретичні постулати можна втілити через дослідження складових рекреаційно-туристичної діяльності, яка володіє без капіталовкладень гнучкою територіальною структурою. Власне паломницький туризм найбільше орієнтується на всі ці зміни.

Література:

38. Божук Т.І. Релігійний туризм: термінологічний словник – довідник. Львів: Український бестселер, 2010. 152 с.
39. Департаменту культури та туризму Тернопільської ОДА <https://culture.te.gov.ua>
40. Дударчук К.Д. Історико – культурні туристичні ресурси Тернопільської області: стан збереження та використання: Тернопіль: Вектор, 2013. 200 с.
41. Заставецька О.В. Тернопільська область : географічні основи комплексного економічного і соціального розвитку. Львів: 1997. 211 с.
42. Ковальчук А. С., Рутинський М. Й., Манько А. М., Завадовський Т. Б., Каднічанський Д. А. Географія релігійного туризму в Україні / Львів: ТзОВ “Друк Захід”, 2016. 454 с.
43. Косташук І. Конфесійний простір Тернопільської області: суспільно-географічні аспекти // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль : Тайп, 2017. №2 (43). С. 51-60.
44. Кузишин А.В. Геопросторові особливості видового складу релігійного туризму в Тернопільській області // *Вісник наукових досліджень. Серія: Туризм. Вип. 1. Тернопіль, 2006. С. 52-56.*
45. Любіцева О.О., Романчук С.П. Паломництво та релігійний туризм: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2011. 416 с.
46. Мариняк Я. Особливості розвитку туризму у Тернопільській області // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль : Тайп, 2019. №1 (46). С. 68-76. <https://doi.org/10.25128/2519-4577.19.2.17>
47. Мариняк Я., Стецько Н. Соціально-економічний аналіз туристичних підприємств Західного регіону України // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль : Тайп, 2019. №2 (47). С. 84-90. <https://doi.org/10.25128/2519-4577.19.3.10>
48. Мариняк Я. Діяльність туристичних підприємств Подільського регіону // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль: «Тайп». 2020. №2 (49). С. 72-84. <https://doi.org/10.25128/2519-4577.20.2.3>
49. Мариняк Я., Стецько Н. Перспективи цифрової трансформації туристичного сектора економіки України // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Сер. Географія*. Тернопіль: «Тайп». №1 (50) 2021. С. 102-111. <https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.1.12>
50. Мариняк Я., Стецько Н. Нові реалії паломницької діяльності у Тернопільській області // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль: «Тайп». №1 (52) 2022. С. 143-152. DOI:<https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.2.18> <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/25401>
51. Пугач С. Просторовий вираз соціального виміру: поширення соціальних інтернет – мереж Facebook та Instagram у Тернопільській області // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль: «Тайп». №1 (50) 2021. С. 76-85. DOI:<https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.1.9>
52. Офіційний сайт Тернопільсько-Теребовлянська єпархія ПЦУ <http://www.eparchy.te.ua>
53. Офіційний сайт Тернопільсько-Буцацька єпархія ПЦУ <http://www.uapc.net.ua>
54. Офіційний сайт Тернопільська єпархія ПЦУ <http://www.cerkva.te.ua>
55. Офіційний сайт Тернопільська єпархія УПЦ (МП) <http://www.ternopil.church.ua>
56. Офіційний сайт Тернопільсько-Зборівської архієпархії <http://www.tze.org.ua>
57. Офіційний сайт Буцацької єпархії <http://www.buchacheparchy.org.ua/>
58. Сакральні пам'ятки Тернопільщини [Образотворчий матеріал]: фотоальбом / автор концепції. Б.М. Куневич. Тернопіль: Новий колір, 2009. 127 с.

References:

59. Bozhuk T.I. Religijny`j tury`zm: terminologichny`j slovny`k – dovidny`k. L`viv: Ukrayins`ky`j bestseler, 2010. 152 s.
60. Departamentu kul`tury` ta tury`zmu Ternopil`s`koyi ODA <https://culture.te.gov.ua>
61. Dudarchuk K.D. Istory`ko – kul`turni tury`sty`chni resursy` Ternopil`s`koyi oblasti: stan zberezhenyya ta vy`kory`stannya: Ternopil`: Vektor, 2013. 200 s.
62. Zastavec`ka O.V. Ternopil`s`ka oblast`: geografichni osnovy` kompleksnogo ekonomichnogo i social`nogo rozvy`tku. L`viv: 1997. 211 s.
63. Koval`chuk A. S., Ruty`ns`ky`j M. J., Man`ko A. M., Zavadvovs`ky`j T. B., Kadnichans`ky`j D. A. Geografiya religijnogo tury`zmu v Ukrayini / L`viv: TzOV “Druk Zaxid”, 2016. 454 s.
64. Kostashhuk I. Konfesijny`j prostir Ternopil`s`kij oblasti: suspil`no-geografichni aspekty` // *Naukovi zapy`sky` Ternopil`s`kogo nacional`nogo pedagogichnogo univ`rsytetu imeni Volody`my`ra Gnatyuka. Ser. Geografiya. Ternopil` Tajp, 2017. #2 (43). S. 51-60.*
65. Kuzy`shyn` A.V. Geoprostorovi osobly`vosti vy`dovogo skladu religijnogo tury`zmu v Ternopil`s`kij oblasti // *Visny`k naukovy`x doslidzhen`. Serena: Tury`zm. Vy`p. 1. Ternopil`, 2006. S. 52-56.*
66. Lyubiceva O.O., Romanchuk S.P. Palomny`czstvo ta religijny`j tury`zm: navchal`ny`j posibny`k. Kyiv: Al`terpres, 2011. 416 s.
67. Mary`nyak Ya. Osobly`vosti rozvy`tku tury`zmu u Ternopil`s`kij oblasti // *Naukovi zapy`sky` Ternopil`s`kogo nacional`nogo pedagogichnogo univ`rsytetu imeni Volody`my`ra Gnatyuka. Ser. Geografiya. Ternopil`: Tajp, 2019. #1 (46). S. 68-76.* <https://doi.org/10.25128/2519-4577.19.2.17>
68. Mary`nyak Ya., Stecz`ko N. Social`no-ekonomichny`j analiz tury`sty`chny`x pidpry`yemstv Zaxidnogo regionu Ukraine` // *Naukovi zapy`sky` Ternopil`s`kogo nacional`nogo pedagogichnogo univ`rsytetu imeni Volody`my`ra Gnatyuka. Ser. Geografiya. Ternopil`: Tajp, 2019. #2 (47). S. 84-90.* <https://doi.org/10.25128/2519-4577.19.3.10>
69. Mary`nyak Ya. Diyal`nist` tury`sty`chny`x pidpry`yemstv Podil`s`kogo regionu // *Naukovi zapy`sky` Ternopil`s`kogo nacional`nogo pedagogichnogo univ`rsytetu imeni Volody`my`ra Gnatyuka. Ser. Geografiya. Ternopil`: «Tajp». 2020. #2 (49). S. 72-84.* <https://doi.org/10.25128/2519-4577.20.2.3>
70. Mary`nyak Ya., Stecz`ko N. Perspektyvy cyfrovoyi transformaciyi tury`sty`chnogo sektora ekonomiky` Ukrayiny` // *Naukovi zapy`sky` Ternopil`s`kogo nacional`nogo pedagogichnogo univ`rsytetu. Ser. Geografiya. Ternopil`: «Tajp». #1 (50) 2021. S. 102-111.* <https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.1.12>
71. Mary`nyak Ya., Stecz`ko N. Novi realiyi palomny`cz`koyi diyal`nosti u Ternopil`s`kij oblasti // *Naukovi zapy`sky` Ternopil`s`kogo nacional`nogo pedagogichnogo univ`rsytetu imeni Volody`my`ra Gnatyuka. Ser. Geografiya. Ternopil`:*

- «Тажр». #1 (52) 2022. S. 143-152. DOI:https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.2.18
http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/25401
72. Pugach S. Prostorovyj vy'raz social'nogo vy'miru: poshy'rennia social'ny'x internet – merezh Facebook ta Instagram u Ternopil'skij oblasti // Naukovi zapy'sky Ternopil's'kogo nacionalnogo pedagogichnogo universy'tetu imeni Volody'my'ra Gnatyuka. Ser. Geografiya. Ternopil': «Tajp». #1 (50) 2021. S. 76-85. DOI:https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.1.9.
73. Oficijnyj sajт Ternopil's'ko-Terebovlyans'ka yeparxiya PCzU <http://www.eparchy.te.ua>
74. Oficijnyj sajт Ternopil's'ko-Buchacz'ka yeparxiya PCzU <http://www.uapc.net.ua>
75. Oficijnyj sajт Ternopil's'ka yeparxiya PCzU <http://www.cerkva.te.ua>
76. Oficijnyj sajт Ternopil's'ka yeparxiya UPCz (MP) <http://www.ternopil.church.ua>
77. Oficijnyj sajт Ternopil's'ko-Zboriv's'koyi arxy'yeparxiyi <http://www.tze.org.ua>
78. Oficijnyj sajт Buchacz'koyi yeparxiyi <http://www.buchacheparchy.org.ua/>
79. Sakral'ni pam'yatky Ternopil's'hhy'ny' [Obrazotvorchyj material]: fotoal'bom / avtor koncepcz. B.M. Kunevy'ch. Ternopil': Novy'j kolir, 2009. 127 s.

Abstract:

Ya. Maryniak, N. Stetsko. Z. Pushkar. GEOSPATIAL STRUCTURE OF PILGRIMAGE ROUTES IN TERNOPIL REGION

The article considers the postulate that the tourist is a resource (monetary), and then the main mission of territorial communities is to attract him to their development, using various methods. Combining the principle of tourist attraction, infrastructure, and hospitality on the one hand and attracting new resources (capital investments) is a prerequisite for long-term planning. Therefore, the question of strategic management in the development of tourism arises.

Pilgrimage tourism faced new challenges related to Russia's aggression (war) against Ukraine, which led to the emergence of an even greater desire of believers to pray together for soldiers, for the success of military operations, as well as spiritual self-purification and become a real Christian, not just a practicing one.

Within Ternopil region, 3 pilgrimage districts are clearly visible, namely Northern, Central, and Southern.

Northern district, the routes of which run through the territory of the Kremetskyi administrative district. It covers the district center and 14 pilgrimage sites, of which only five sights are the most visited (Pochaiv city, Vyshnievets village, Mali Zagaytsi village, Stary Pochaiv village, Velyki Berezhtsi village, Lishnya village). The total number of sacred objects of pilgrimage is 19.2% of the indicator in the Ternopil region. However, in terms of value, they are probably on a par with other regions. The central object of pilgrimage here is the city of Pochaiv.

Central district routes, which run through the territory of the Ternopil administrative district. It covers the regional and at the same time district center and 36 pilgrimage sites, of which only 11 are the most visited, located in (the village of Zarvanytsia, the city of Ternopil, the village of Kolodiivka, the village of Krasnopuscha, the village of Skoriki, the village of Zadrist). The central object of pilgrimage here is the village. Zarvanytsia

This area has the largest number of sacred objects (36, which is 49.3% of all in the region) and the centers of diocesan denominations operate. In Ternopil, this is primarily the Cathedral of the Nativity of Christ (the center of the Ternopil-Buchatka Diocese of the OCU), the Cathedral of Saints Equal-to-the-Apostles Constantine and Elena (the center of the Ternopil Eparchy of the OCU); the Cathedral of Faith, Hope, Love and their Matter Sophia (the center of the Ternopil Diocese of the Ukrainian Orthodox Church (MP)); the Cathedral of the Immaculate Conception of the Holy Mother of God (the center of the Ternopil-Zboriv Metropolitanate, which includes the Ternopil-Zboriv Archdiocese), etc.

Routes of the southern district, which run through the territory of the Chortkiv administrative district. It covers the district center and 23 pilgrimage sites, of which only 3 are the most visited, located in (the village of Yazlivets, the village of Ulashkivtsi, the village of Savelyvka). The central object of pilgrimage here is the village. Yazlivets miraculous figure of the Mother of God (copy).

In this area there is a large number of sacred objects (23, which is 31.5% of all in the region) and there are centers of diocesan denominations.

Ternopil-Terebovlyan Eparchy of the OCU and Buchach Greek-Catholic Eparchy, which is part of the Ternopil-Zboriv Metropolitanate.

The isolated geospatial structure of pilgrimage routes and its detailed characteristics show, however, that there is a certain delay in the response of both state and church structures, which do not take into account the change in regional determinants of economic growth.

Key words: pilgrimage, pilgrimage tourism, pilgrimage routes.

Надійшла 21.04.2023р.